

POLITICA INDUSTRIALĂ ȘI COMPETITIVITATEA

Principalul obiectiv al politicii industriale a UE este de a-și consolida competitivitatea pe plan internațional, oferind totodată clienților săi produse de calitate la prețuri competitive, protejând în același timp și mediul înconjurător.

La semnarea Tratatului de la Roma (1957) se considera că existența pieței unice va regla automat, prin mecanismele ei, producția industrială și desfacerea acesteia pe piață. Principala preocupare era de asigurare a unui climat concurențial propice creșterii economice, astfel încât să fie descurajată crearea marilor monopoluri naționale.

O revizuire a acestei viziuni a apărut necesară la începutul anilor '80, în fața concurenței tot mai crescute din partea marilor firme americane și japoneze. Fără a face rabat de la politica sa în domeniul concurenței, Comunitatea Europeană a început să se preocupe de formularea unei politici industriale care să încurajeze parteneriatele între firmele europene, să promoveze cooperarea în domeniul cercetării, pentru creșterea pe termen lung a competitivității Comunității pe piața mondială.

„Nu intenționez să creăm un spațiu economic fără să asigurăm complementaritatea între efectul benefic al concurenței și o creștere a gradului de cooperare și solidaritate“, spunea Jacques Delors, fost președinte al Comisiei Europene.

În 1994 Comisia formula cele patru acțiuni prioritare menite să conducă la creșterea **competitivității** industriei UE:

- 1. îmbunătățirea cadrului regulatoriu**
- 2. asigurarea unei concurențe eficiente**
- 3. promovarea investițiilor în domeniile cheie**
- 4. dezvoltarea cooperării industriale**

ÎMBUNĂȚIREA CADRULUI REGULATORIU

Îmbunătățirea cadrului regulatoriu are la bază linii directoare adoptate la 16 ianuarie 1996.

Acestea vizează:

- consolidarea, actualizarea și simplificarea reglementărilor existente în industrie
- desfășurarea unei analize cost-beneficii înainte de a introduce orice noi reglementări
- luarea în calcul a factorilor de risc legat de sănătatea publică sau de protecția mediului
- orice nouă reglementare trebuie să fie simplă, ieftină și în interesul sănătății publice și al protecției mediului.

ASIGURAREA UNEI CONCURENȚE EFICIENTE

Sfârșitul anilor '90 aduce schimbări în politica concurențială a Uniunii Europene. Cele mai semnificative sunt propunerile de liberalizare a unor monopoluri de stat, cum ar fi cele din sectoarele: poștă-telecomunicații, energie, etc. Deși funcția socială a acestor servicii este evidentă, nu se mai justifică monopolul de stat asupra lor atunci când această poziție dominantă duce la costuri foarte ridicate pentru populație și la pierderi de productivitate în sectoarele respective.

Consiliul de Miniștri a mandatat Comisia să urmărească punerea în practică a calendarului de liberalizare a telecomunicațiilor, astfel încât până la sfârșitul lui 1998 să se ajungă la o deplină liberă concurență în acest domeniu.

Liberalizarea serviciilor poștale se face foarte încet, întrucât lipsește consensul necesar între statele membre. Aceasta se datorează în parte rolului cheie pe care aceste servicii îl joacă mai ales în comunitățile rurale ale Uniunii Europene.

În sectorul energiei, obiectivul este crearea unei piețe unice care să asigure transparența, eficiența, siguranța, concurența și respectul pentru mediul înconjurător.

PROMOVAREA INVESTIȚIILOR ÎN DOMENIILE CHEIE

Competitivitatea unei firme în ajunul secolului 21 depinde tot mai mult de puterea sa de inovație în ceea ce privește procesele de muncă, organizarea muncii și diseminarea rapidă a noilor tehnologii. De aceea, investițiile în cercetare-dezvoltare, proprietatea intelectuală, specializarea forței de muncă, asigurarea sănătății și siguranței la locul de muncă, procesarea datelor etc., devin domenii cheie ale viitorului. Se prevede formularea și implementarea unor strategii specifice de dezvoltare a unor industrii precum electronica, informatica, biotehnologia, textilele.

COOPERAREA ÎN DOMENIUL CERCETĂRII ȘTIINȚIFICE

Față în față cu competitorii americani și japonezi, Comunitatea Europeană a trebuit să-și dezvolte o politică de cercetare-dezvoltare care să-i permită menținerea competitivității internaționale. Uniunea Europeană sprijină parteneriatele între cercetătorii, laboratoarele și mediul de afaceri din diferitele state membre. Cooperarea la nivel european este o condiție a finanțării de care acestea pot beneficia în cadrul numeroaselor programe comunitare create anume. Subvențiile comunitare acoperă de regulă 50% din costul proiectelor.

Aceste programe sprijină mobilizarea resurselor umane, financiare și tehnologice necesare cooperării în domeniul cercetării. Ele oferă de asemenea stimulente întreprinderilor mici pentru a participa în programe de cercetare-dezvoltare:

- finanțarea studiilor de fezabilitate pentru determinarea beneficiilor participării la programe de cercetare;
- sprijinirea întreprinderilor, în special a celor mici, în valorificarea maximă a rezultatelor cercetării (programul Value);
- facilitarea transferului de tehnologie între firmele europene (prin programul Sprint);
- încurajarea firmelor mici în împărțirea costurilor legate de contractarea cercetărilor de care au nevoie (programul Craft).
- sprijinirea designului de produse noi, ce pot fi plasate rapid pe piață (programul Eureka).

Domeniile prioritare ale programelor comunitare de cercetare-dezvoltare sunt: tehnologia informațiilor și comunicării, tehnologia industrială și a materialelor, mediul înconjurător, energia, resursele umane și mobilitatea acestora.

Un rol deosebit revine protecției proprietății intelectuale, prin sistemul patentelor, care permite firmelor să-și recupereze investițiile în cercetare-dezvoltare.

DEZVOLTAREA COOPERĂRII INDUSTRIALE

Comunitatea Europeană a creat cadrul legal și mecanismele de sprijinire a cooperării între firme din diferitele sale state membre. O atenție deosebită se acordă întreprinderilor mici și mijlocii (IMM) care sunt mai ezitante în îmbarcarea în cooperări care să depășească granițele statului unde sunt înregistrate. Ele reprezintă însă 99% din numărul firmelor înregistrate în UE, oferind 70% din locurile de muncă existente în sectorul particular.

Gruparea Europeană a Interesului Economic este o structură legală, creată în iulie 1989 și recunoscută de toate statele membre. Ea are rolul de a facilita cooperarea pe proiecte, a partenerilor din mai multe state membre, în domenii precum cercetarea-dezvoltarea, aprovizionarea, producerea și desfacerea produselor de diferite tipuri. La această grupare se poate afilia orice firmă publică sau privată, ce dorește să beneficieze de avantajele punerii și folosirii în comun a resurselor umane și financiare.

Centrul de Cooperare în Afaceri este o altă structură ce se ocupă de difuzarea informațiilor privind propunerile de cooperare înaintate de firme mici din mai toate ramurile industriale.

Rețeaua Cooperării în Afaceri pune în legătură consultanții pe probleme de cooperare din statele membre. Sute de oferte și cereri de cooperare se întâlnesc și își găsesc soluționare prin intermediul acestei rețele.

Programul Europarteneriat organizează de două ori pe an întâlniri directe între conducători de firme. Scopul programului este de a încuraja cooperarea și de a promova înțelegeri de afaceri între IMM-uri din regiuni mai puțin dezvoltate ale UE și firme din alte țări europene sau mediteraneene.

POLITICA ÎN DOMENIUL CONCURENȚEI

Una din cheile succesului integrării europene a Europei Occidentale o constituie existența, încă de la începuturile construcției comunitare, a unei politici concurențiale comune. După mai bine de 30 de ani de funcționare, această politică continuă să fie o condiție necesară atât unei economii de piață viabile, cât și unei piețe comune ce asigură libera mișcare a bunurilor, serviciilor, capitalului și persoanelor.

Principalul beneficiar al unei politici a liberei concurențe este cetățeanul, în tripla sa calitate: de consumator (concurența liberă conduce la o paletă mai largă a ofertei, cu scăderea corespunzătoare a prețului de vânzare); de participant pe piața forței de muncă (concurența liberă obligă la inovație continuă, atât a produselor, cât și a procesului de producție); și de acționar (concurența liberă conduce la eficiență crescută, și deci și la profituri ridicate).

Politica în domeniul concurenței interzice practicile de:

- acordare de ajutoare publice care crează distorsiuni în relațiile de concurență dintre agenții economici
- stabilire a prețurilor prin înțelegeri prealabile între producători sau furnizori;
- creare de carteluri care să-și împartă piața, astfel încât să nu se concureze între ele;
- abuz al poziției dominante pe piață;
- realizare de fuziuni care distorsionează libera concurență.

Baza legală a acestor prohibiții se regăsește în Tratatul de la Roma:

- art. 85 și 86 interzic orice înțelegeri între întreprinderi, care ar afecta libera concurență în interiorul pieței comune, cum ar fi:
 - împărțirea pieței, a canalelor de aprovizionare sau distribuție
 - aplicarea de condiții inegale la parteneri ce prestează servicii echivalente
 - condiționarea încheierii de contracte de prestații suplimentare, ce nu au legătură cu obiectul contractelor
 - impunerea de prețuri sau alte condiții de comercializare neechitabile

- limitarea producției, distribuției sau dezvoltării tehnice, cu afectarea intereselor consumatorilor
- art. 90 interzice abuzul pozițiilor dominante deținute de unii operatori pe piață. Acestea se pot traduce fie în dictarea condițiilor de tranzacție, fie în împiedicarea pătrunderii altor competitori pe piață
- art. 92 (1), articolul **antisubvenții**, interzice sprijinirea sub orice formă de către stat sau din resursele statului a unor întreprinderi sau a unor produse, conducând astfel la îngrădirea concurenței; în paragrafele 2 și 3, articolul numește derogările de la această regulă:
 - subvenții pe durată limitată acordate firmelor ce necesită restructurarea;
 - subvenții pentru privatizare;
 - subvenții pentru sprijinirea unor regiuni rămase în urmă din punct de vedere economic și social, cu grave probleme de șomaj;
 - subvenții orizontale, pentru sprijinirea cercetării-dezvoltării;

Pentru atingerea celor două obiective ale politicii concurențiale, funcționarea economiei de piață și funcționarea pieței unice, două condiții trebuie îndeplinite:

- regulile de concurență trebuie aplicate universal, atât întreprinderilor de stat, cât și celor particulare; este de neconceput o piață integrată în care să existe reguli diferite de concurență între cele două tipuri de întreprinderi;
- autoritatea de implementare a regulilor concurențiale trebuie să aibă capacitatea de a impune penalități, constând în amenzi suficient de mari pentru a descuraja încălcarea legii.

Tratatul de la Roma acordă puteri executive Comisiei Europene. Aceasta adoptă (cu o majoritate de voturi) decizii cu valoare de lege în toate statele membre, rolul acestora din urmă fiind numai unul consultativ. În implementarea acestei politici există o diviziune a muncii între Comisia Europeană și Statele Membre. Comisia se ocupă doar de concentrările de mari dimensiuni, în care sunt implicate companii care își desfășoară o parte semnificativă din activități pe teritoriul mai multor state membre UE.

O parte majoră a politicii concurențiale este reprezentată de monitorizarea concentrărilor economice. O importantă dezvoltare în acest domeniu a fost introdusă în 1988 prin propunerea unui cod al fuziunilor, care, printre altele, schimbă posibilitatea de acțiune a Comisiei din „a posteriori” în „a priori”. Conform codului, Comisia trebuie să dea un răspuns în privința legalității unei fuziuni în două luni de la notificarea acesteia, plus cel mult patru luni, când este nevoie de o anchetă mai laborioasă.

Comisia are puteri largi de investigare. Personalul ei poate face vizite inopinate la firme suspectate de încălcarea liberei concurențe, având acces la toate documentele acestora. Firmele găsite vinovate de practici concurențiale ilegale (practici concertate sau abuzul poziției dominante) pot primi amenzi de până la 10% din fondurile lor (cea mai mare amendă a fost dată în 1992, fiind în valoare de 75 de milioane de ECU). Firmele amendate pot face apel la Curtea de Justiție, care poate decide reducerea amenzii.

Confruntată cu un caz de înțelegere între firme, înțelegere suspectă de încălcarea liberei concurențe, Comisia Europeană are următoarele posibilități:

- să declare înțelegerea legală, prin decizie formală, întrucât în urma investigațiilor a rezultat că nu distorsionează libera concurență, sau are efecte sociale, de mediu, etc. care contracarează pierderea în termeni concurențiali;
- să dea o „scrisoare de confort“ care permite înțelegerii operarea pe piața comunitară, întrucât sunt operații fără un impact semnificativ, din punct de vedere legal, economic sau politic;
- să accepte operațiunea de înțelegere numai cu îndeplinirea anumitor condiții pentru a garanta respectarea liberei concurențe;
- să declare înțelegerea ilegală.

Comisia poate începe o anchetă asupra unei firme/grup de firme la cererea acestora (pentru a obține aprobarea de operare), în urma unor plângeri depuse de terțe părți, sau din proprie inițiativă.

LIBERA CONCURENȚĂ ÎN RELAȚIILE UNIUNII EUROPENE CU ROMÂNIA

Prevederi legate de asigurarea liberei concurențe sunt incluse și în tratatele încheiate de UE cu terțe țări, în funcție de volumul comerțului dintre cele două părți. Tratatele de asociere cu țările Europei centrale și de est (TECE) prevăd crearea pe parcursul unei perioade de 10 ani, a unei zone de comerț liber pentru produsele industriale, precum și perspectiva acestor țări de a deveni membre ale UE. De aceea ele includ articole despre libera concurență, compatibile cu cele existente în legislația UE în domeniu.

În Acordul European semnat la 1 februarie 1993 între România și Comunitatea Europeană în domeniul concurenței, se prevede:

- ajustarea progresivă a monopolurilor de stat cu caracter comercial, astfel încât, cel mai târziu de la 1 ianuarie 1998, să nu mai existe discriminări între agenții economici români și cei din UE cu privire la condițiile de aprovizionare și distribuire a mărfurilor (art. 33);
- interzicerea oricăror înțelegeri sau practici concertate între întreprinderi care pot anula, restrânge sau distorsiona concurența; împiedicarea exploatarea abuzivă de către una sau mai multe întreprinderi a unor poziții dominante (de monopol) pe piață; interzicerea oricărui ajutor public care, favorizând anumite întreprinderi sau sectoare economice, distorsionează sau amenință să distorsioneze concurența (art. 64);
- asigurarea că întreprinderile de stat sau cele ce se bucură de drepturi speciale sau exclusive funcționează de o manieră care să nu distorsioneze concurența și să nu introducă discriminări între operatorii economici români și cei comunitari (art. 66).

Prin Acordul European, părțile se obligă la completa transparență în privința politicii de subvenționare de stat, printre altele raportând anual celeilalte părți suma totală a subvențiilor de stat, putând furniza, la cerere, și informații privind diferite scheme de subvenționare sau cazuri individuale. Definierea regulilor de implementare a politicii concurențiale în domeniul subvențiilor de stat constituie una din prioritățile cooperării economice dintre România și UE. TECE sunt obligate să preia principiile politicii comunitare, dar își pot crea structurile de monitorizare și punere în aplicare a acestora care sunt cele mai potrivite lor.

Cartea Albă pentru integrarea TECE în Piața Unică a UE prevede necesitatea existenței și funcționării unei politici concurențiale în aceste țări, pentru ca ele să poată participa la piața unică. Ea se concentrează pe cele patru componente ale politicii: abuzul poziției dominante pe piață, fuzionările, subvențiile de stat și monopourile sau drepturile speciale, identificând în fiecare din aceste componente măsurile de primă etapă, cele de etapa a doua, ce trebuie implementate de țările asociate.

Aplicarea de către statele candidate la UE a unei politici concurențiale compatibile cu cea a UE poate avea efecte benefice și asupra economiilor în tranziție ale acestor țări. O politică concurențială consecventă este un sprijin substanțial adus stabilizării macroeconomice.

Această broșură este editată de către
Delegația Comisiei Europene în România,
în seria EUROPA de documente în limba română.

Au mai apărut în aceeași serie:

- Uniunea Europeană - istoric și instituții
 - Piața Unică a Uniunii Europene
 - Cetățenii și Uniunea Europeană
- Politica externă a Uniunii Europene: Comerț și Sprijin pentru Dezvoltare
 - Coeziunea și dezvoltarea regională în Uniunea Europeană
 - Agricultură în Uniunea Europeană - în pas cu timpul
 - Infrastructura și politicile comunicațiilor în Uniunea Europeană
 - Uniunea Economică și Monetară
 - Protecția mediului în Uniunea Europeană
 - Programul Phare al Uniunii Europene în România
 - Fișe Phare de sector

Sinteză Texte: Angela Cristea

Reproducerea textelor din aceste materiale este permisă numai cu specificarea sursei.

Delegația Comisiei Europene în România
str. Grigore Mora 11, București

București, România, ianuarie 1999